

Nieuwe Dorpen

Verslag van de expertmeeting d.d. 24 januari 2003, Wageningen

Auteurs:

Lissy Nijhuis, Mira van Beek en Harry te Riele,

STORRM CS, Den Haag

InnovatieNetwerk Groene Ruimte en Agrocluster

Postbus 20401

2500 EK Den Haag

tel.: 070 378 56 53

internet: <http://www.agro.nl/innovatienetwerk/>

ISBN: 90 - 5059 - 187 - 6

Overname van tekstdelen is toegestaan, mits met bronvermelding.

Rapportnr. 03.2.040, Den Haag, juni 2003

Deze publicatie maakt onderdeel uit van een serie over het onderwerp Nieuwe Dorpen. Contactpersonen voor dit onderwerp zijn ir. N.J. Beun en dr. J.H.A. Hillebrand.

In deze serie zijn verschenen:

- *Nieuwe dorpen – een eerste verkenning van problemen en kansen*
STORRM CS en DLA+ landscape architects – juni 2003 – rapport 03.2.042, ISBN 90-5059-184-1
- *Nieuwe dorpen – analyse van partijen en processen*
STORRM CS en Actors Procesmanagement – juni 2003 - rapport 03.2.043, ISBN 90-5059-185-X
- *Nieuwe Dorpen - verslag expertmeeting*
STORRM CS - juni 2003 - rapport 03.2.040, ISBN 90-5059-187-6
- *Nieuwe dorpen – kwalitatief onderzoek naar de meningen van burgers*
Motivaction – juni 2003 – rapport 03.2.041, ISBN 90-5059-186-8
- *Nieuwe dorpen – eerste verkenning van hun sociale vitaliteit*
B.Kisjes en dr. C.W.M. Giesen – juni 2003 - rapport 03.2.032, ISBN 90-5059-176-0

Voor nadere informatie zie ook de volgende artikelen in de pers:

- *Nieuwe dorpen, nieuwe kansen* - Algemeen Dagblad - dinsdag 17 december 2002.
- *Woonwijk is meer dan gedrocht om te slapen* - Trouw - vrijdag 27 december 2002.
- *Nieuwe dorpen, nieuwe kansen?* – Werkplaats voor de Leefomgeving, juli 2003.

Deze artikelen en de publicaties zijn ook te vinden op de internetsite van InnovatieNetwerk (www.agro.nl/innovatienetwerk)

Voorwoord

Voor u ligt een verslag van een expertmeeting Nieuwe Dorpen die wij op 24 januari 2003 hebben georganiseerd. Centraal stond het verrijken van de inhoud en de aanpak plus het vormen van een kiem voor verdere samenwerking tussen partijen die elkaar nog niet gevonden hadden.

Kan het bouwen van nieuwe dorpen helpen bij het realiseren van een samenleving die op een duurzame wijze tegemoet komt aan de woon- en werkwensen van burgers? En kunnen via het bouwen van nieuwe dorpen een aantal problemen opgelost worden die we niet meer op andere manieren goed kunnen aanpakken? Intrigerende vragen, een serieus debat waard. InnovatieNetwerk Groene Ruimte en Agrocluster wil dat debat voeden en stimuleren. Een breed palet van vragen komt daarbij op tafel over werkgelegenheid, landschappelijke kwaliteit, zorg, voorzieningen, sociale cohesie, vormgeving, inpassing, financiering, beheer en participatie van (toekomstige) bewoners.

Om de kansen en de energie die er blijken te zijn voor dit onderwerp te benutten is een integrale en vernieuwende aanpak nodig. Het door InnovatieNetwerk gestarte traject rond 'Nieuwe dorpen' bestaat uit het (laten) maken van ontwerpen, het in kaart brengen van wat her en der (ook in het buitenland) gebeurt op dit terrein, het inventariseren van normen en waarden van burgers en maatschappelijke organisaties ten aanzien van wonen, werken en recreëren, en het organiseren van debatten. Uiteindelijk zou dit via proefprojecten (experimenten in de praktijk) kunnen leiden tot de realisatie van Nieuwe Dorpen. Of het zo ver komt hangt in belangrijke mate af van zowel de resultaten van het debat als ook de moed van politici en ambtenaren om een dergelijke ingrijpende vernieuwing positief kritisch tegemoet te treden en van het oordeel dat in de besluitvorming over de maatschappelijke meerwaarde van het concept geveld zal worden.

Ik hoop dat de resultaten van de expertmeeting u als lezer uitdagen om mee te denken. Met het nadenken over nieuwe dorpen wordt een stap gezet naar ook een andere manier van denken over de ruimtelijke ordening in ons land. Het denken over het Nieuwe Dorp is geen doel op zich maar een manier om denkpatronen over hoe we in Nederland willen wonen, werken en recreëren in het landelijk gebied tegen het licht te houden, en daar waar deze belemmeren te doorbreken.

*Dr. G. Vos,
Directeur InnovatieNetwerk
Groene Ruimte en Agrocluster.*

Inhoudsopgave

Voorwoord	i
Inleiding	1
1. Programma en deelnemers	3
2. Eerste reactie	5
3. Subsessie “Combineren wonen, werken, voorzieningen”	9
4. Subsessie “Sociale cohesie”	13
5. Subsessie “Landschappelijke inpassing”	15
6. Individuele reflectie	19
7. Goede raad	33
Bijlage: Presentatie	35

Inleiding

InnovatieNetwerk Groene Ruimte en Agrocluster werkt samen met Storm CS en DLA+ aan een visie op nieuwe nederzettingen in landelijk gebied. De visie moet uitmonden in beelden en in typologieën van dorpen, die bestaande denkbeelden doorbreken en een maatschappelijk debat stimuleren.

Hierbij hoort onder andere een nieuw procesontwerp: wat zijn de barrières en de krachten die doorbroken en gepareerd moeten worden? En wie speelt welke rol? Tot slot willen ze enkele nieuwe dorpen realiseren en een traject starten dat Nederland voorbij het experimentstadium moet brengen indien deze experimenten succesvol zijn.

We weten niet hoe ze eruit gaan zien. Twee torens in het groen? Houten huizen op palen waar jaarlijks water onderdoor stroomt? Een dorp ingericht op hippisch leven, een paardendorp? De vorm verschilt per plek, per volksaard, historie, ontwikkeling.

Op dit moment bevindt het project De Nieuwe Dorpen zich aan het einde van de eerste stap, een verkenning. Een belangrijk onderdeel van deze verkennende fase betreft een expertmeeting. Een bijeenkomst waarbij diverse disciplines en functies vertegenwoordigd zijn, van landschapsarchitect tot voormalig burgermeester.

Centraal in de meeting stond het verrijken van aanpak en de inhoud en het vormen van een kiem voor verdere samenwerking.

Wij, het projectteam, hebben de middag als zeer inspirerend ervaren. Naast opbouwende kritiek, waarschuwingen en belangrijke kanttekeningen kwam er vooral veel enthousiasme los. Bij deze willen we alle deelnemers bedanken voor hun energieke inzet en onderschrijven we van harte de conclusie aan het eind van de dag: "Laten we gewoon aan de slag gaan".

Het projectteam.

1. Programma en deelnemers

Programma

12:00 uur	Ontvangst
12:30 uur	Welkom en Introductie
12:35 uur	Kennismakingsronde
13:00 uur	Presentatie door projectteam
13:30 uur	Individuele reflectie
13:45 uur	Plenaire inventarisatie belangrijkste opmerkingen
14:00 uur	Discussie in subgroepen: - Combineren wonen, werken en voorzieningen - Sociale cohesie - Landschappelijke inpassing
15:30 uur	Individuele reflectie
15:45 uur	Pauze
16:00 uur	Groepsreflectie
16:45 uur	Afsluiting

Deelnemers

Jos Jonkhof	Stedenbouwkundig onderzoeker bij Alterra
Lydia Sterrenberg	Rathenau Instituut, maatschappelijk, ethisch adviseur
Bas Kortman	Stichting Powerboat, Theatermaker, Designacademie, Rotterdam
Ybeltje Bandstra	Provincie Friesland
Leo Pols	LNV architectuur beleid
Jan-Bart Mandos	Voorzitter Hogeschool Zeeland
Kees Lever	VROM, DG Wonen, directie strategie
Henk de Vries	Gemeente Dantumadeel
Ton Matton	Stedenbouwkundige
Bert Kisjes	Theoloog met veel interesse in mensen, Cultural Villages of Europe
Martin Bakker	Provincie Noord-Brabant, Brabant 2050
Jan Kleine	Stichting Blauwe Stad
Gerrit Smienk	Architect, voormalig directeur Academie van Bouwkunst Amsterdam
Henk Diepenmaat	Directeur van Actors Procesmanagement

Opdrachtgevers

Hans Hillebrand

InnovatieNetwerk Groene Ruimte en Agrocluster

Nico Beun

InnovatieNetwerk Groene Ruimte en Agrocluster

Projectteam

Harry Derks

DLA+, landschapsarchitect

Noud te Riele

Storm CS, architect

Mira van Beek

Storm CS, bouwkundige

Lissy Nijhuis

Storm CS, adviseur grote maatschappelijke veranderingen

Harry te Riele

Storm CS, adviseur grote maatschappelijke veranderingen,
dagvoorzitter

2. Eerste reactie

Waarom bent u erbij vanmiddag en wat is uw eerste reactie naar aanleiding van de presentatie¹ over het project De Nieuwe Dorpen (DND)?

Jos Jonkhof

Is zeer geïnteresseerd in het, in Nederland traditionele, spanningsveld tussen innovatie enerzijds en regels en controle van de overheid anderzijds. Is ook betrokken bij het project Groen Wonen van LNV en VROM. Merkt op dat er voorbeelden van iets vergelijkbaars als DND zijn in Denemarken.

Pleit voor nieuwe dorpen als nieuwe typologie; een ‘toevallige’ aanvulling op (i.p.v. een vervanging van) het bestaande pallet van woonmilieus.

Lydia Sterrenberg

Het RI gaat ‘iets’ doen met ruimtelijke ordening. Let op: nieuwe dorpen moet je doen mét mensen. Heb aandacht voor flexibiliteit en robuustheid: de wensen van vandaag zijn niet persé de wensen van morgen.

Bas Kortman

Plekken overlaten waar van alles kan gebeuren: soort Witte Plekken. Betrek ook jongeren meer, vooral in het vervolg van het proces.

Ybeltje Bandstra

Onder andere bezig met leefbaarheid van het platteland, lokaal sociaal welzijn, ouderen zorg, sociale cohesie. Denk aan integratie met de omgeving: fris, groen, landschappelijke inbedding.

Leo Pols

Is projectleider reconstructie zandgebieden. Is ook betrokken bij Groen Wonen. Stelt zich de vraag: “Hoe willen we in Nederland wonen?”. Spontaniteit is belangrijk. Op het gebied van planning is nu het idee: van alles verbieden. Dat zou je moeten omdraaien; regelgeving zou stimulerend moeten werken.

Hans Hillebrand

Vooraf benieuwd naar: “Hoe valt het idee?”. Vraagt niet alleen aandacht voor het wonen, maar ook voor werken en recreëren.

¹ Een print-out van de gebruikte beelden is opgenomen in de bijlage van dit verslag.

Jan-Bart Mandos

Is afgestudeerd bouwkundige, maar bestuurlijk aan de slag gegaan. Vindt "... open houden groene ruimte onzin". Heeft zich daar als burgemeester van het Zeeuwse Borssele in het verleden ook voor ingezet en is daarbij op veel weerstand gestuit.

"Houdt wel het contrast met de steden in stand".

"Vergeet jongeren niet als (mee)denkers". "Vrijheid is belangrijk en spontaniteit. Dat leidt tot creativiteit". "Innovatie is goed, maar neem wel het historisch perspectief mee".

Kees Lever

Van oorsprong landschapsarchitect. Juist de variëteit aan oplossingen is aantrekkelijk. Let op: veel van de problematiek en oplossingsrichtingen hebben ook met steden te maken.

Henk de Vries

Voormalig medewerker gemeente Utrecht en Zwolle. Momenteel actief voor o.a. NOFA (Noord-Oost Friese Alliantie). Is zeer nieuwsgierig en betrokken. Herkent genoemde probleempunten in dorpen.

De stapeling van budgetten is interessant. Geldstromen om integratie te bewerkstelligen. Nieuwe dorpen moeten ook leuk zijn voor inwoners van de bestaande, anders ontstaat er zo'n sfeer van 'hullie daar'.

Ton Matton

Als 'Vinex vluchteling' terechtgekomen in een klein dorpje in Oost-Duitsland. Is bekend met de charme van 'informele voorzieningen'. Waarschuwt: Pas op voor uniforme interpretatie van verschillende woonwensen (=Vinex). Bouw voor 2, niet voor 1000. Zorg er bovendien voor dat niet alles goed is geregeld.

Bert Kisjes

"Honderd mensen die elkaar niet kennen in een ruimte, dat is leuk. Wat gebeurt er?" In een dorp is niet alles. Daar moet je roeien met de riemen die je hebt. Dat is juist de charme.

Martin Bakker

Zelf dorpsbewoner. Er is weinig mogelijkheid voor avontuur in Nederland. Dat zou juist wel moeten: ruimte voor avontuur.

Jan Kleine

Onder andere bezig met een nieuw grensdorp. "De negatieve sfeer over wonen in dorpen begint om te slaan". Oppassen dat dorpen geen nieuwe verstedelijkingsstrategie worden. Richt je op nieuwe ideeën. Begin echter niet bij alle problemen,

maar gewoon bij het middel. Als je alle problemen in één keer op wilt lossen, krijg je uiteindelijk niets voor elkaar. Het gaat om mensen, niet om de vorm.

Henk Diepenmaat

Ga na waarin nieuwe dorpen anders zijn dan andere woonmilieu. Welke manco's accepteer je?

3. Subsessie “Combineren wonen, werken, voorzieningen”

Aanwezig:

- Henk de Vries, gemeente Dantumadeel
- Kees Lever, Ministerie VROM (directeur Strategie, DG Wonen)
- Jan Kleine, Stichting de Blauwe Stad
- Jos Jonckhof, Alterra (expert stad-land relaties en voorstander ‘woonmilieubenadering’)
- Noud te Riele
- Nico Beun, InnovatieNetwerk (gespreksleider)
- Lissy Nijhuis (verslaglegging)

Discussievragen:

- Hoe is op eigentijdse wijze een balans te realiseren tussen wonen, werken en voorzieningen?
- Aan welke oplossingsrichtingen denkt u voor de tijds-klem die dorpsbewoners ervaren als gevolg van het wegvallen van voorzieningen?
- Welke problemen verwacht u rondom woon-werkverkeer in DND? Aan welke oplossingsrichtingen denkt u?
- Welke meerwaarde zou het realiseren van een nieuw dorp kunnen hebben in vergelijking met uitbreiding van bestaande kernen?

Belangrijke aandachtspunten/resultaten:

- In de presentatie wordt vaak gesproken van ‘balans’ en ‘evenwicht’. Is dat echt noodzakelijk?
”Juist de onbalans is misschien wel de meerwaarde van een nieuw dorp”.
- Uit onderzoek blijkt dat Vinex-bewoners een heel ander mobiliteitspatroon hebben dan dorpsbewoners. Problemen met verkeer en mobiliteit zijn dan ook niet per sé gerelateerd aan de locatie, als wel aan de toekomstige bewoners en hun *gedrags*-patroon/levensstijl.
”In het Noorden is helemaal geen mobiliteitsprobleem”.
- Nieuwe dorpen moeten niet de ambitie of het doel hebben andere vormen van wonen te vervangen; ze moeten een uitbreiding zijn op het huidige pallets van diverse woonmilieus.

- Let op de reden waarom iemand ergens gaat wonen. Zwart-wit gezien is het in de Randstad zo dat iemand ergens werkt en vervolgens ergens in de buurt wil wonen. In het Noorden speelt dat iemand ergens wil wonen en vervolgens in de buurt werk moet vinden.
- Een ander verschil tussen Randstad en Noorden is dat in de Randstad de Nieuwe dorpen de *overloop* van de steden op moeten vangen. In het Noorden moeten ze een alternatief bieden voor de *leegloop*.
- In de presentatie wordt toch een soort traditionele weergave van een dorp gegeven, in de vorm van een 'uienschil'. Kan dat niet anders?
- In het voorstelrondje werd door sommige sprekers het verschil tussen stad en land benadrukt (en dat dat zo zou moeten blijven). De aanwezigen zijn het niet eens met deze tegenstelling; waarom zou je ze zo strikt van elkaar willen (onder-) scheiden?
- De Blauwe stad is begonnen als 'productiefactor': een mooie woonomgeving als product.
- Partijen die enerzijds een probleem hebben en anderzijds realisatiekracht hebben, zijn nog heel slecht in beeld.
- Wellicht moeten we naar allianties zoeken met partijen die niet zo voor de hand liggen. Zo krijgen diverse groen beherende instellingen steeds minder geld (denk aan stopzetten financiering EHS). Deze grondeigenaren en goede lobbyisten zijn op zoek naar andere bronnen. Wellicht zijn er nieuwe verbindingen te leggen tussen wonen en groen.
- Aansluiten bij de huidige dynamiek. In Friesland wordt bijvoorbeeld nu over het streekplan nagedacht. Daarom liggen daar kansen.
- Wat staat er tussen droom en realisatie? Is dat alleen regelgeving of heb je gewoon nog geen probleemhebber gevonden met realisatiekracht? Uit de discussie die volgt, blijkt dat regelgeving uiteindelijk vaak niet het probleem is. Het gaat er meer om op het juiste moment allerlei krachten te bundelen.
- De vraag wordt geopperd of er andere manieren zijn om nieuwbouw te realiseren, hetzij zonder een sterke rol voor projectontwikkelaars, hetzij met projectontwikkelaars in een heel andere rol. Bijvoorbeeld als aanbieders van een totaalconcept (bijvoorbeeld inclusief OV en andere voorzieningen) of als partij die vanuit een soort imago-management ook meewerkt aan iets met een meer sociaal dan commercieel karakter.
- Van de overheid wordt verwacht dat die zich meer opstelt als partij die dingen mogelijk maakt, aanjaagt en stimuleert, zelfs de ondernemende overheid wordt genoemd, in plaats van de huidige rol, waarin de overheid vooral van alles verbiedt.

- Een mogelijk traject is particulier opdrachtgeverschap; een groep gelijkgestemde particulieren die gezamenlijk een plan maken en bij de gemeente aankloppen voor uitvoering. In Denemarken gebeurt het al dat georganiseerde burgers het initiatief nemen tot het bouwen van een nieuwe wijk. (Deze burgers zijn georganiseerd via een woningbouwvereniging waarvan zij vanaf hun geboorte lid zijn).
- *“Het gaat om het bundelen van energie”*. Veel Friezen willen bijvoorbeeld graag in hun achtertuin een huis bouwen voor hun kinderen of ouders. *“Op dit moment is de overheid vooral een indammer van energie”*. Regelgeving is een probleem, maar meer nog wordt de algemene houding van de overheid (vooral gericht op het verbieden) als negatief ervaren.
- Het is belangrijk ook aan te geven wat er gebeurt als je *geen* nieuwe dorpen bouwt. Onder andere het verlies van identiteit door het uitbreiden in schillen. Juist het verlies van identiteit kun je ondervangen door een nieuw dorp te bouwen dat een eigen identiteit heeft en tegelijkertijd de identiteit van andere dorpen in tact laat.
- Voor wat betreft balans in de nieuwe dorpen o.a. qua identiteit, moet je niet per dorp kijken, maar naar de regio.
- Identiteit lijkt zich moeilijk op te leggen. Dat moet *vanzelf* ontstaan. Bijvoorbeeld wanneer een groep gelijkgestemde mensen het initiatief neemt. De vraag is vervolgens hoe je als overheid of andere partij die dat wil, kunt organiseren dat bewoners zich vinden op iets gemeenschappelijks. Met ander woorden, hoe kun je toch stimuleren dat er een soort spontaan proces op gang komt? Het gaat immers niet helemaal vanzelf.
- Het voorstel is om op een aantal plaatsen te gaan kijken, waar een aantal mensen met een soort niet-opgelegde maar wel gemeenschappelijke identiteit samenleven. Daar zouden we misschien van kunnen leren.
- Op basis van enkele voorbeelden die reeds bestaan in de praktijk (of die reeds vergevorderd zijn) een aantal beelden schetsen van een soort gemeenschap met een uitgesproken identiteit en dit ook *verbeelden*. *“Het is belangrijk duidelijk te maken, te verbeelden, waar we over praten”*. Bij het verbeelden is het van belang niet alleen problemen te benadrukken en wat er moeilijk is: *“Het kan ook goed gaan...”*.
- Het idee wordt geopperd om de nieuwe dorpen van buiten naar binnen te bouwen in plaats van van binnen naar buiten. Dat biedt de kans om bepaalde plekken relatief lang open te houden en/of de invulling sterk af te laten hangen van de dan geldende voorkeuren (flexibel).
- Dit idee wordt door iedereen toegejuicht. Tegelijkertijd wordt gewaarschuwd voor het gevaar dat er dan geen hart is (zoals Eindhoven) en dat het moeilijk wordt om in een later stadium witte plekken alsnog te bebouwen, omdat iedereen die dan open wil houden.

- Uitgangspunt moet zijn: op basis van problemen in het gebied voldoende draagvlak creëren voor een nieuw dorp.

De meerwaarde van een nieuw dorp is zeer sterk regio gebonden. Het gaat dan ook niet om één concept, maar om ideeën die per locatie een aantal problemen oplossen.

4. Subsessie “Sociale cohesie”

Aanwezig:

- Martin Bakker, Provincie Noord-Brabant
- Bert Kisjes, mensenkenner
- Bas Kortman, kunstenaar
- Ton Matton, stedenbouwkundige
- Ybeltje Bandstra, Provincie Friesland
- Hans Hillebrand, InnovatieNetwerk (gespreksleider)
- Mira van Beek, architect (verslaglegging)

Discussievragen:

- In dorpen is het kleine getal leidend. Van oudsher is sociale cohesie belangrijk. Het komt tot uiting in verenigingen, vrijwilligerswerk maar ook in sociale controle. Dit heeft voor- én nadelen.
- Welke aspecten van *sociale cohesie* vindt u belangrijk in De Nieuwe Dorpen?
- Zijn ze überhaupt te organiseren of te ontwerpen?
- Hoe zou dit op een moderne manier kunnen?

Belangrijke aandachtspunten/resultaten:

- “*Sociale cohesie is het tegenovergestelde van onverschilligheid*”. Een andere benadering is samen jazz maken: improvisatie en verantwoordelijkheid.
- In Friesland is er de ‘omtinker’. Iemand die om anderen denkt.
- Een informele structuur is belangrijk voor sociale cohesie. Mensen moeten gezamenlijk iets aanpakken of oplossen of ervaren.
- “*Voor sociale cohesie is mensenkennis nodig*”.
- “*Ieder dorp heeft z’n verhalen nodig*”. Dit wordt aangevuld met de noodzaak van een verteller of een soort dorpsnar.
- Er is een discussie of je in een grote stad moet wonen om deel te nemen aan het culturele leven. De één denkt van wel, de ander zegt van niet. Bovendien is er ook cultuur in een dorp. Het gebeurt niet alleen maar in de grote stad.
- Er is tevens discussie over wat er gebeurt als er nieuwelingen in het dorp komen. Volgens de één is het bijna onmogelijk voor een nieuwkomer in de cultuur van een dorp te komen. Een ander komt als nieuweling in een klein dorp juist heel veel respect tegen.
- Wat moeten we met de term nieuwe dorpen? Sommigen vinden dat een verschrikkelijk woord. Uiteindelijk wordt de benaming Nieuwe Dorpen vooral als metafoor gezien.

- *Betrokkenheid* wordt door de aanwezigen als het belangrijkste aspect van sociale cohesie gezien. Hoe realiseer je dat?
Onder andere door middel van een gemeenschappelijke klus, of gemeenschappelijk eigendom.
Of door het doorgeven van het verleden aan de nieuwe generatie vanuit het overdragen van een (ambachtelijk) beroep.
Als je mensen zelf hun eigen huis laat bouwen, zijn ze vanzelf betrokken.
- Niet alleen rekening houden met betrokkenheid is een nieuwe situatie, maar ook nagaan hoe je betrokkenheid bewerkstelligt in een later stadium, als de eerste bewoners al weer weggaan.
- Kan een gemeenschappelijk dak, bijvoorbeeld in de vorm van een Vereniging van eigenaren misschien zorgen voor het ‘samen gevoel’?
- Een discussiepunt betreft de schaalgrootte. Wanneer spreken we van een dorp? Is dat 5-1000 of 5000-10.000? Voor voorzieningen heb je toch wel 10.000 mensen nodig.
Maar misschien zijn voorzieningen niet altijd nodig. Een vereniging houdt mensen ook buiten. “*Het gaat om de activiteiten niet om de vereniging*”.
- Wat maakt Nieuwe Dorpen aantrekkelijk? Het is niet een kerk met huisjes en weiland maar iets anders. “*Daarom denken mensen hé, maar wat wordt het dan wél?*”.

5. Subsessie “Landschappelijke inpassing”

Aanwezig:

- Henk Diepenmaat, Actors Procesmanagement
- Harry Derks, landschapsarchitect, DLA+
- Leo Pols, LNV
- Jan-Bart Mandos, Hogeschool Zeeland
- Gerrit Smienk
- Lydia Sterrenberg, Rathenau Instituut
- Harry te Riele, Storm CS (gespreksleider)

Discussievragen:

- Hoe denkt u over de bestaande angst om in het landelijk gebied te bouwen?
- Hoe zou u om willen gaan met verkeer? En met waterbeheer?
- Hoe denkt u over de rol van boeren bij landschappelijke inpassing?
- Waar zou u zich een nieuw dorp voor kunnen stellen?

Belangrijkste aandachtspunten / resultaten:

- Een angst voor versnippering van het landschap wordt breed gedeeld. De angst ontkennen zal een groot deel van de weerstand veroorzaken.
- De Vinex zit nu tussen stad en land in en is daarom geen van beide geworden.
- Je moet in elk geval de gedeputeerde meekrijgen. Die geeft nu wel de vrijheid aan commerciële partijen om in landelijke gebieden wél recreatiedorpen te laten vestigen. Die worden volledig bepaald door ondernemers: op mooiste plekken in Zeeland mocht het wel!! Daar is wel de verblijfsduur minder dan in permanente dorpen. Zeker is dat die verblijfsduur sterk terug is gelopen door de slechte voorzieningen die de recreatiedorpen boden.
- Laat de mensen gewoon mooie voorbeelden zien. Een mooi ontwerp is daarbij niet voldoende, je moet het hele gebied bijeen houden en opwaarderen. Houdt dus alle discussie-items van het gebied (bijv. kassen én schuren etc) bij elkaar. Heb het bijvoorbeeld ook over opruimen van oude zaken, spreek over nieuwe lanen. Maak dus een package deal.
- Natuur: mogelijkheid van compensatie (tax) of juist waarde verhogen door kwaliteit toe te voegen. *Inpassing* klinkt te verdedigend. Het is veel sterker als je gaat denken in termen van ontwikkeling of vorming van het landschap. Bijvoorbeeld: Tunnel: analogie met Ponte Vecchio in Florence. *“Je hoort nooit eens het debat in de tweede kamer: maak daar nou eens een mooie verbinding van”*.

- Het denken in (oude) tegenstellingen zorgt voor veel problemen. Stel dat je je instelt op 1x per jaar met een bootje je huis te bereiken, dan is er opeens veel meer mogelijk. Bestuurders denken echter niet zo. Daar moet je ze in trainen. Er zijn ook vastgeroeste beelden: in Nederland geldt binnendijs als veilig, buitendijs als onveilig. Goede termen en metaforen zijn nodig.
- Is DND als term te beperkt? (verdeelde meningen in de groep). Misschien beter “landschappelijk ontwikkelingsplan”? → dat soort termen krijgt direct een groot probleem met de verschotte overheid.
- Maak het jezelf eenvoudiger: Kies een plek! (anders te complex). Zoals bij vernieuwend waterbeheer: 6 spiegelprojecten. De bewoners participeerden in het ontwerp. Het waren consortia van overheden en private partijen, bewoners participeerden. Overleg over dit soort experimenten met de provincie.
- Houd het een tijdje buiten de officiële circuits, laat het daar rijpen. Anarchie. Betrek veel jongeren, die denken niet overleden tegenstellingen.
- Isolatie in dorpen in Friesland valt wel mee, wel moet je er vervoer hebben. Het vervoerspatroon van mensen in dorpen is trouwens veel anders dan dat van mensen in de Vinex. Ze hebben een dorpse leefstijl, veel meer gericht op de gemeenschap.
- Het heeft ook zin om goed te communiceren met nieuwe bewoners: wegnemen van illusies, bijvoorbeeld over school. Je moet duidelijk zijn over wat ze níet kunnen verwachten.
- Voor ouderen behoren burens tot de voorzieningen.
- Let op dat je niet weer gaat voor integrale voorzieningen, dan kom je weer uit op uniformiteit. Het tekort is misschien wel veel charmanter. Denk in termen van: “*Hoe God weer terug kwam in Jorwert*”. Diversiteit: Zoek de spiraal terug omhoog.
- Een Paardendorp is mooi, maar moet wel gerelateerd worden aan wat er op die plek gebeurt.
- Kijk naar grote bewegingen: wat maakt dat nu mogelijk?
- Denk in parttime en meerdere functies. Mensen kunnen in de winter bijvoorbeeld 20 uur een baan in de haven hebben. Of parttime werken in een chemische fabriek en parttime op een camping. We zijn combinatieprincipes vergeten.
- Er zijn veel mensen in de stad die best op coöperatieve basis eigenaar met anderen willen zijn van een stuk grond. Mensen zijn niet enkel consument; er is ook binding met de locatie: ‘roots’.
- Kun je een financiële waarde koppelen aan het omliggende landschap? Boeren worden dáár dan onderdeel van, dus van de waardeverhoging van woningen. Voorbeeld: In het buitenland zijn burgers mede-eigenaar van een (boeren-)bedrijf. Kinderen hebben zo meer toegang tot de dieren en het land en de mensen hebben meer band met het boerenbedrijf. Probleem is vandaag: de aarde voedt niet meer. De band met de omringende aarde nam daardoor af. Waardevermeerdering van het landschap is garantie voor behoud!

Nog vier voorbeelden:

1) Gebieden uitgegeven voor huizen in Leusden (Overijssel). Daar is een contactuele gezamenlijke beheersconstructie opgetuigd. Die werkt goed.

2) Wijken inclusief veerooster; inclusief schapen, veel landschap is gemeenschappelijk.

3) Zwitserse huizen: die liggen in parken, met maar een meter eigen tuin: (komt dat omdat Zwitserland ruimte zat heeft?)

4) restauratie kasteel in Houten: landschappelijk park, bewoning garandeert bestendigheid.

Deze constructies botsen met onze planologische instituties. De regelgeving maakt witte vlekken niet mogelijk!!

- Kun je denken aan een gezamenlijke beheersconstructie voor open ruimte (denk aan Dam in Amsterdam); zoals een brinkdorp begon: de brink was van ieder en werd door ieder gebruikt. Of zoals de aanwasgebieden: ondeelbaar eigendomconstructies. Denk aan een Vereniging van eigenaren = dorp. Als je zoiets doet, moet je dat wel goed communiceren.
- **Stelling:** "Landschap = drager van het nieuwe dorp". Daarvoor zijn eigenlijk nieuwe agrarische activiteiten nodig.
Veel boeren ('03): manege, zorg, minicamping, ... Hun boerenbedrijf staat daarmee nogal eens op een laag pitje. Kun je het vermengen met telewerk?? Sluit aan bij de groene-vingers-hang van burgers. Denk ook aan openbaar groen beheer. Óf: Nieuwe economie → loslaten met plek = mogelijk.
Denk ook aan de "call centra" die op het platteland ontstaan, met vooral vrouwen die parttime werken.
De agrarische bestemming wordt vaak omzeild via het kopen van 12 schapen of van een failliete boomgaard. Dan zit je oké volgens agrarische bestemmingswet.
Conclusie: Er is sociaal economische grondslag op de schaal van het dorp nodig voor blijvendheid, voor stabiliteit. Dus een nieuwe cultuur verstrengeld met de economie.
- Wordt het architectonisch beeld zo speciaal als Woudrichem? Of als Costa Rica? Het moet herkenbaar worden. Behapbaar, fantastisch, mooi, met identiteit, je moet ervan kunnen houden.
Er moet spontaniteit in zitten. Een fusie worden van enerzijds marktpartijen en anderzijds eeuwen historie, het collectief geheugen, van totempalen, van verhalen.
- Een hechte relatie met het buitengebied moet dominant zijn. Denk aan Tessine (Zwitserland; werd een hele stroming, de zgn. Kritisch-Regionalisten, die architectuur en stedenbouw verrijkten met subtiele verwijzingen). Onder meer architect Mario Botta. De vraag wordt dan: hoe de voorwaarden aan te leggen dat het op deze manier uitpakt. Waarom niet, zoals bij de piramides, een sociale dienstplicht erbij betrekken?

Nagele, het laatste Nieuwe Dorp: het is nu gedateerd Modern. Een mix van land/
polder/stedenbouw.

Het moet niet zo vreselijk Nederlands worden.

6. Individuele reflectie

In onderstaande tabellen worden per vraag de antwoorden van de deelnemers (in willekeurige volgorde) weergegeven.

Eerste ronde individuele reflectie:

1. Wat roept het concept De Nieuwe Dorpen bij u op?
Sprankelend, inspirerend, weg van de antithese stad-platteland, een mooier Nederland, meer verrassingen.
Breekijzer om samenleving op de agenda te krijgen. Misschien een nieuwe mogelijkheid voor pionierswerk.
Nieuwe levensvormen/diversiteit. Planologie dicht bij eindgebruiker. Prikkelende regelgeving.
Nieuw gebouwde gebouwen complexen in de natuur of het landelijk gebied. Maar ook: vernieuwende dorpen. Nieuwe Dorpen is vooral metafoor om na te denken hoe wij willen wonen en leven,
Interessante nieuwe verstedelijkingsstrategie voor stad (geen ni-model) en land (meer mensen/meer bestedingen + toevoegen kwaliteiten).
<ul style="list-style-type: none"> • Integrale oplossing voor meerdere problemen • Bundeling van energie uit de peilers fysiek, sociaal en economie • Enthousiasme, maar ook een gevoel van “wat is er anders aan een dorp dan aan een wijk van een stad?”.
<ul style="list-style-type: none"> • Tweede golf Nieuwe Verstedelijking na de eerste = groeikernen en groeisteden. • Met huidige inzichten kan dit leiden tot fantastische nieuwe typologieën van wonen en werken in het Nederlandse standslandschap.
<ul style="list-style-type: none"> • Veel kansen. Teveel denk ik. Als je al de lagen doorloopt, kom je automatisch door wet- en regelgeving, in een Vinex-systeem. Dus kiezen.
<p>Associatie: fris, groen, ruim, zonnig, gemoedelijk</p> <p>Een dorp waar mensen het gevoel hebben er toe te doen (gezien worden).</p> <p>Een dorp waar burgers gelegenheid hebben hun (alledaagse) dingen te doen.</p> <p>Een dorp waar men zich thuis voelt.</p> <p>Een dorp waarin burgers de gelegenheid hebben hun netwerken op natuurlijke wijze op te bouwen; via werk, school, kerk, sport en recreatie.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Mogelijkheden • Vernieuwing van denkwijze. <p>Maar ook: new & improved is soms afleidingsmanoeuvre.</p>

<ul style="list-style-type: none"> • eerste opwelling: klinkt nog erg nostalgisch. • tweede opwelling: is het alleen iets voor het landelijk gebied? <p>Nee: er is ook een duidelijke relatie met stedelijke problematiek → dat is onderbelicht.</p>
<p>Nog niet veel omdat ik er nauwelijks over heb nagedacht. Tegelijkertijd herken in de problematiek en koppel het direct aan het weer vitaal zien te krijgen van reeds bestaande dorpen.</p>
<p>Innovatief, duurzaamheid, kwaliteit (→ vrijheid, spontaniteit), contrast (→ diversiteit). Let op historisch perspectief.</p>
<p>Sprong, oplossingen</p> <ul style="list-style-type: none"> • aansluiten bij leefwereld en behoeften van mensen • beperkte omvang • ‘open’ omgeving, groen, rust • sociale samenhang • nieuwe vormen van dorpen • ‘schoonheid’ i.p.v. verrommeling.
<p>Energie, breken met bestaande mores RO. Complete, rijke samenhang. Componeren van complex muziekstuk. De tijd moet het verrijken. 25% niet vastleggen in van belang naar de toekomst. Veel speelruimte. Zwaar en licht. Dorp als energiegenerator.</p>

2. Welke aspecten spreken u aan? Welke stoten af?	
Aansprekend:	Afstotend:
<ul style="list-style-type: none"> • meervormigheid van wonen/werken • solide samenleving • klein, nieuw/eigentijds, nieuwe kansen en innovatie-effect • nadenken over doelgroepen, stedenbouwkundige uitdaging • ander idee (...) met idealistisch gehalte in moderne jas • inspireert/mobiliseert/zorgt voor debat, nieuw, uitdagend, integrale benadering, minder meer van het zelfde, eigen identiteit/‘branding’ • bevolkingsgroei in de regio’s → verlaten van het beleid; alles naar de stad • ontwerpogave (denktank methode) • idealen uitwerken; zoektocht naar het 	<ul style="list-style-type: none"> • de macht van de massa • als het alleen een architectonisch ontwerp wordt • verdergaande versnippering • nog meer bouwen in het groen, afkeren van stedelijke woontraditie, uitholling draagvlak steden • soms te makkelijk als oplossing gepresenteerd • eenzijdige bevolkingsopbouw • risico van weggijken van kansen in bestaande steden en dorpen (vlucht naar voren); dat was Vinex ook! • bang voor gekunsteldheid. • het praten over de toekomst van jongeren zonder al te veel jongeren

<p>maximale</p> <ul style="list-style-type: none"> • het nieuwe; dat impliceert een grondige herstart en heroverweging van wonen en woonwensen • de intenties om op andere (branding / identiteit) manieren (gedereguleerd en gedeïnstitutionaliseerd) om te gaan met de moeilijkheden en mogelijkheden • integraal kwaliteitsconcept • ‘best of two worlds’: rust en ruimte, maar wel in een hoogstedelijke samenleving. • de vernieuwing, het samenleven en doorleven van een opbouw/pionieren; er is al zo weinig avontuur in ons land • schaal, veiligheid, kwaliteit, samenleving • denken over kleine getal, moderne samenhang tussen mensen. Voor wie? idee breed neerzetten. • schijnbaar onoplosbare problemen oplossen in samenhang 	<ul style="list-style-type: none"> • dat het alleen iets voor landelijk gebied zou zijn • wat zorg over het verschuiven van de aandacht: daarom een pleidooi om nieuwe dorpen te verbinden met revitalisatie van reeds bestaande dorpen en nadenken over een andere naam die dit benadrukt • dreigende nostalgie, bekrompenheid, gebrek aan privacy • sociale controle • de nieuwe maakbaarheid • top-down?! • imago als nieuwe dwang • mensen met één been in dorp, met één in de stad levert veel extra verkeer • het landschap in Nederland is soms erg mooi; waar kan het?
<p>Contact met mensen versus bemoeizucht. Ruimte versus ver van essentiële voorzieningen. Rust versus niets te doen. Kortom; hangt sterk af van de mate waarin.</p>	

<p>3. Welke kanttekeningen heeft u bij de presentatie?</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Veel van de elementen gaan niet slechts op voor DND, maar voor samenwoning in het algemeen. Dus: wat is anders en wat is hetzelfde? • Prikkelend, avontuurlijk, nog heel open. • Alléén met voldoende vrijheid → spontaniteit. • Individuen/jongeren. • Prima. • Mist aanhaking met recent onderzoek en beleid zoals nieuwe buitenplaatsen, kwaliteit op locatie etc. • Nederland is niet vol, maar velen denken dat wel. • Zo wijds dat de hele wereld via nieuwe dorpen lijkt te worden opgelost. Daardoor wordt het alles en dus niks. <u>Advies</u>: Richt je primair op <u>nieuwe</u> element (= nieuwe

herkenbare nederzettingen) en neem rest van elementen (zoals service centra etc) mee, maar niet als voorbeeld van een nieuw dorp.

- Aandacht voor acceptatie bij huidige regiobevolking (risico van: alleen maar 'import' in het nieuwe dorp).
- Nog te weinig kijkend naar andere oplossingen. Kun je je problemen niet oplossen met een 'Vinex-plus' bijvoorbeeld?
- Ook weinig aandacht voor onbedoelde neveneffecten.
- Let op: 55% van de Nederlanders woont al groen (volgens definitie van Nota Wonen).
- Nog beter kijken naar wat er mis is met bestaande situatie.
- Nieuwe perspectieven oké, maar welk probleem wordt opgelost? Of wagen we de sprong!
- Snel, ik zit al in een dorps tempo.
- Kretologie en vormgeving van de presentatie, die kunnen beter!
- Ik heb het idee dat er al een rijkdom aan plannen en ideeën ligt, maar dat het nog ontbreekt aan aanwijsbare probleemhebbers, die zelf ook realiseermacht hebben.
- Waar zijn de mensen?
- Ik mis het aspect van water (stokpaardje van mij). Nederland kent van oudsher een dicht net van waterwegen. Waarom die niet meer benutten door het 'wonen op schepen'. Makkelijk en snel te realiseren, te verbinden met oude scheepswerven e.d. En een cultureel historische waarde toevoeging.
- Prima. Wellicht nog een fundamentele analyse van wat wil de hedendaagse burger. Volgens mij weten we dat niet echt!
- Bij nieuwe dorpen kun je er denk ik uiteindelijk niet omheen ook na te denken over nieuwe steden/omgevings- en maatschappelijke trends. Wat met nieuwe dorpen kan of niet, hangt samen met wat er in de stad/omgeving gebeurt.

4. Wat vindt u essentieel in een Nieuw Dorp?

Dat mensen er graag leven.

De sociale dimensie

Eigen karakter/milieu

Onderscheidend vermogen

Onafhankelijk, minder op in samenhang

Enkele buurtschappen

Dynamiek/veranderlijk door generaties

- sociale cohesie/samenstelling én stedenbouwkundige/architectonische vernieuwing
- betrekken marktpartijen, NGO's, terreinbeherende organisaties als SBB, NM
- spontaniteit stimuleren

1) Per plan in de lokale c.q. regionale setting bepalen van het waartoe van het nieuwe dorp.

Een dorp dat een stedelijk probleem moet oplossen ziet er anders uit dan als het om voorzieningen gaat.

2) Beginnen bij de (toekomstige) bewoners; architectuur =hulpmiddel; geen doel.

Cohesie.

Dynamiek.

Zowel wonen als werken als recreëren.

- Niet alleen op eindbeeld, maar ook op proceskant inzoomen.
- Uiteindelijk willen we het spectrum tussen:
 - wonen in een toren naast de Erasmusbrug
 - wonen in een huis in Hummelo
- Verrijken met meer variatie in woonmilieus.

Dat niet alles goed geregeld is.

Voorkom anonimiteit. Schaalgrootte tussen 5 en 10. duizend inwoners.

Zorg voor elementen voor identificatie en regionale oriëntatie als bindende factor (inspelen op iets oorspronkelijks van de omgeving (historie)). Ondertussen de sociale steunstructuren en het verenigingsleven met ICT netwerken voor informatie en communicatie.

Faciliteer samenlevingsopbouw.

Pas op voor monocultuur.

Stimuleer het maatschappelijk middenveld (centrale rol).

Culturele rijkdom, betrokkenheid en open/transparante communicatie + eerlijkheid, duidelijke keuzes, lege plekken.

Variatie, er is niet spraken van 1 concept.

Betrokkenheid van de nieuwe bewoners vanaf het begin.

Kwaliteit, veelzijdigheid, landschappelijke inpassing.

Aansluiting bij wensen van mensen.

Wie zijn bewoners van de toekomst? Wat zijn de wensen in de toekomst? □ flexibiliteit

In kern (hart) intensief ruimtegebruik. Geparkeerde auto's uit het zicht, veiligheid voor kinderen.

Dagelijkse eenvoud is belangrijk. Goede voorzieningen. Hoe krijgt men boodschappen thuis? Scholen, ICT, het nieuwe dorps huis. De openbare ruimte is van groot belang.

Rust?!

Tweede ronde individuele reflectie:

1. Welke meerwaarde heeft het realiseren van een nieuwe dorp t.o.v. uitbreiding van bestaande kernen?
<ul style="list-style-type: none">• minder verloren voelen in de massa• meer verschillende typen omgeving in de buurt• meer sociale cohesie?
Het geeft ruimte aan pioniers/creatieve mensen. Bevordert de sociale cohesie over het geheel genomen, en daar vraagt de politiek om op het ogenblik.
<ul style="list-style-type: none">• maat/schaal, sociale cohesie bestaande dorpen blijft• nieuwe vormen van landelijk wonen en leven• nieuwe binding met land(schap).
Om te beginnen heeft dit zeker niet altijd een meerwaarde. <u>Vernieuwende dorpen</u> is ook een goed concept. Nieuwe dorpen bieden meer mogelijkheden voor vernieuwing (ideeën) van sociale en ruimtelijke concepten. Nieuwe dorpen bieden ook meer mogelijkheden voor landschapsontwikkeling.
VEEL: Afhankelijk van regio (druk – overdruk, kwetsbaar landschap etc.) <ul style="list-style-type: none">• introduceren nieuwe woonkwaliteit• menselijke maat• landschapsontwikkeling• productiefactor (3 huishoudens = 1 arbeidsplaats)• eten
<ul style="list-style-type: none">• nieuwe identiteit• bescherming bestaande identiteit van bestaande dorp• kansen.
<ul style="list-style-type: none">• mooier te maken• je kunt op sociaal gebied dingen regelen die lastig zijn in bestaande situatie (bijvoorbeeld gemeenschappelijk eigendom).
Kans op oplossen van problemen die we in huidige ontwikkelingspraktijk niet weten aan te pakken.
Nieuwe start, afwerpen, ballast. Je kan altijd weer met de ideeën terug naar bestaand dorp, andersom in moeilijker.
Je kunt het ruimtelijk veel beter invullen. Toegespitst op de huidige wensen met toevoeging van de moderne technologie.

<p>De enorme mogelijkheden in associatief denken. I.v.m. géén bestaande situatie/status quo/regelgeving = ook gevaar voor het proces. Het meest eenvoudige traject is om uit te gaan van bestaande voorwaarden etc. En daar ligt de uitdaging: het lekker moeilijk maken, niet de makkelijkste weg. Myths & Utopia = realiteit?</p>
<p>Toevoegen variatie i.p.v. overal hetzelfde.</p>
<p>Het is iets anders. Twee voordelen: het bestaande dorp blijft 'behapbaar' en het nieuwe ook. Moeilijk om bij het nadenken over het concept nieuw dorp los te komen van bestaande associaties met het begrip dorp.</p>
<p>Innovatie op vrijwel alle terreinen, nieuwe kansen! Handhaving van schaal en kwaliteit in brede zin van bestaande dorpen (de druk op uitbreiden (alsmaar) van bestaande dorpen neemt af). Voorziet in een te weinig onderkende behoefte van mensen.</p>
<p>Slag maken in vernieuwing, c.q. 'oplossen' van problemen als verrommeling, verdwijnen economisch economische basis platteland, groen houden.</p>
<p>Frisse start. Eigen identiteit. Problemen in samenhang oplossen. Integratie water. Vervoer (auto's parkeren) goed regelen. Een nieuw hart (openbaar) hoe doe je dat?</p>
<p>Er kan een nieuw 'concept' (sociaal, economisch) ruimtelijk worden uitgetoetst waarbij ook de relatie met het landschap opnieuw kan worden gedefinieerd (in elke situatie anders).</p>

<p>2. Welke suggesties heeft u voor verdere aanpak?</p>
<p>Zowel naar landschappelijke inpassing, sociaal-economische levensvatbaarheid, cultuur historie etc. in samenhang kijken (én-én variant).</p>
<p>Low profile dorp beginnen. Een eerste initiatief zonder al teveel bombarie.</p>
<p>Vaker een expert meeting.</p>
<p>Probeer in te zoomen op een paar socialen, politieke en ruimtelijke thema's en diep die verder uit; met deskundigen etc. Leg dit naast de partijprogramma's en de plannen van het nieuwe kabinet. Communiceer dit met politiek en media.</p>
<p>Vooraf zien als <u>aanvulling</u> op het bestaande pallet van woonmogelijkheden (van binnenstad tot gehucht). Vooraf met concrete nieuwe dorpen aan de slag.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 3 experimenten • Landelijk denkn netwerk • Van buiten naar binnen bouwen.
<ul style="list-style-type: none"> • kijken naar vroeger + andere dorpen • goed nagaan waarvoor nieuw dorp geen oplossing is.

<p>Op zoek naar experimenten: leerprojecten die op locatie laten zijn wat er kan. Waar?</p> <ul style="list-style-type: none"> • verschillende landschappen • verschillende druk (Randstad, Noorden, Brabant) • verschillende partners
<p>Beginnen met realisatie, maakt niet uit waar en hoe, maar doen! Misschien nog een keer zo bij elkaar komen.</p>
<p>Kijk naar de geschiedenis van het ontstaan van dorpen, het samenleven in dorpen. Welke ontwikkelingen hebben geleid tot afbrokkelende cohesie? Denk daarbij ook aan het vertrek van de eigen wijkzuster (eg. eigen plaatselijke kruisvereniging) vertrek van school c.q. opgaan in groter verband door fusiegolven. Kijk naar de polders.</p>
<p>Nodig filosofen uit en huur Powerboat in voor creatief proces begeleiden, vrij denken, multidisciplinair en andere vormen van communicatie! Huur Studio Kortmann in voor de vormgeving van plannen, trajecten en concepten en huur Link-ontwerpers (vereniging) in om beelden te scheppen op diverse niveaus: product, ruimtelijk en grafisch (contact: 010-4773864).</p>
<p>Coalities maken met belanghebbende partijen die ook realiseermacht hebben.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • vooral aandacht voor en bottom-up benadering als het gaat om probleemverkenning, analyse, idee vorming. • starten van een concreet project / experiment (of zoek een reeds gestart experiment) en beschrijf ervaringen, maak zaken concreet. • doe aan backcasting, beschrijf/visualiseer een aantal streefbeelden.
<p>Verbreding discussie op zoveel mogelijk disciplines. Enthousiasme, creativiteit voorop blijven stellen. De jeugd erbij, wellicht zelfs voorop laten lopen!</p>
<ul style="list-style-type: none"> • leren van andere vernieuwingsproject zoals rond waterbeheer, gebiedsgerichte ontwikkeling. • kun je meeliften? • verder gaan met concrete voorbeelden / gebieden én • dan bewoners (of toekomstige bewoners) meenemen met denken • kunnen wij een beeld krijgen van wat mensen een goed dorp vinden? Waar willen ze wonen? Wat maakt dat ze daar willen wonen?
<p>Drie experimenten. Verbreden van de idee. Gewoon ergens beginnen!</p>
<p>Verder gaan. De problematiek helderder krijgen en dan een proefproject.</p>

3. Welke zaken mogen volgens u absoluut niet ontbreken in De Nieuwe Dorpen?

- Nieuwe leefgemeenschappen
- Een ruimte waar men bijeen kan komen
- Sociale cohesie, werkveld, economische potentie
- Zie ook de discussie in groep Landschappelijke inpassing
- ontmoetingsplekken (publieke ruimte + voorzieningen)
- Ontplooings-/ontwikkelruimte
- aansluiting op omgeving
- bergen
- de logische dingen (huizen, winkels, voorzieningen)
- een eigen identiteit ('branding')
- Dynamiek, sociale, economische
- sterke positie van openbare ruimte (via VVE's)
- toegankelijkheid
- zorgsector
- boeren
- ouderen
- Alles mag ontbreken. Behalve een lap grond om te beginnen met pionieren
- "Verhalen"
- Afwijkende meningen en creatieve subculturen en cultuur
- "vrij in het hoofd zijn"
- Actieve inbreng nieuwe bewoners
- Aandacht voor de combinaties van wonen, werken en recreëren. Niet bijvoorbeeld alleen wonen.
- De relatie met het landschap, qua karakter, vormgeving, maar ook qua mentaliteit en cultuur.
- Sociale cohesie, zonder te dicht op elkaar te zitten. Vrijheid in de goede betekenis van het woord.
- Je moet wervende beelden maken.
- Sponsors zoeken.
- Bergen, heuvels en dalen.
- Water
- Ruimte laten voor diverse invulling
- Stegen / ruïnes
- Informele sferen
- Markt
- Het fenomeen van veel kanten inhoudelijk benaderen. En zeer open blijven over ruimtelijke mogelijkheden. Wat misschien zou kunnen in een 'nieuw' dorp een eigen organisatie vorm / eigendomsvorm mee te geven!

4. Welke zaken moeten absoluut vermeden worden in De Nieuwe Dorpen?

- Nieuwe dorpen als verzameling van huisjes.
- Een kant en klaar dorp neerzetten.
- Uniformiteit
- Dominantie ontwikkelaar, speculanten
- Dwingende regelgeving
- Teveel nadenken over regelgeving.
- Vol plannen
- Alles oplossende fantasieën.
- Dwingende concepten
- Teveel regeltjes
- Dat ze qua structuur en uiterlijk gaan lijken op nieuwbouwwijk.
- Aanduiding op streekplankaart!
- Beleid voor Nieuwe Dorpen; in het algemeen streven naar ‘impliciete discussie’.
Vermijden dat Nieuw Dorp een echt thema wordt.
- LET OP:
 - Probleem in Noorden: Dorpen antwoord op leegloop in de stad
 - Probleem in Randstad: dorpen antwoord op overloop vanuit de stad
 - Zoeken naar partijen die iets kunnen en willen, NM en WNF zoeken naar partners
 - Niet teveel nadenken over wat het probleem is; meer aangeven wat het alternatief is voor nieuw dorp.
 - Solidariteit consument met identiteit.
- Zekerheid en succes.
- Vul niet alles helemaal in. Laat witte vlekken. Laat het dorp meegroeien met zijn/haar nieuwe inwoners.
- Ontluikende wensen moeten kansen krijgen.
- Creativiteit bij inwoners moeten daar in betrokken worden.
- Iemand anders een mening opleggen!
- Denken in sjablonen.
- Te abstracte en afstandelijke discussie.
- Teveel nostalgie naar de goede waarden van een dorp; “echte valkuil”.
- Grootschaligheid, onverschilligheid in ontwerp, maar daarna ook in functioneren (sociaal, economisch, cultureel).
- Isolatie t.o.v. de omgeving in directe zin, maar ook niet te geïsoleerd t.a.v. de samenleving.
- Dat je potentiële tegenstanders buiten totstandkomingsproces houdt. Ga juist praten met deze partijen. Kijk waar hun zorgen en belangen liggen en betrek die bij het ontwerp.
- Vinex-benadering. Alles bepalen. Geef proces een kans. Niet te netjes.

- Geldgebrek leidt tot interessante oplossingen in openbaar gebied.
- Referenties en vastzitten aan bestaande archetypen.

5. In welke vorm wilt u betrokken blijven?

Henk Diepenmaat	- procesgang om nieuwe dorpen te ontwikkelen - voorbeelddorpen vroeger (mijnstadjes (als extreme voorbeelden), goudstadjes, (...)) en nu/toekomst verkennen
Bert Kisjes	Jawel
Harry Derks	Inhoudelijk
Leo Pols	In expertmeetings e.d. Mogelijkheid voor samenwerking met het VROM/LNV project 'Groen wonen en smart growth'. (Dit gaat nu naar een spelsimulatie in april/mei dit jaar). Ik stel voor jullie een keer uit te nodigen voor een netwerkbijeenkomst van 'netwerk groen wonen'.
Jan Kleine	Actief
Henk de Vries	- als gemeente waarin uitvoering plaatsvindt - medeverantwoordelijke voor 1 dorp - meedenker
Hans Hillebrand	n.v.t.
Jos Jonkhof	Meedenken, kennisuitwisseling, proceskennis; Netwerk Groen Wonen (=beleidsmakers, onderzoekers, ontwikkelaars, gebruikers).
Ton Matton	Onderwerp boeit me enorm. Ik wil er graag professioneel mee aan de slag. Conceptueel mee ontwikkelen ideeën, consequenties voor ruimtelijke ordening.
Ybeltje Bandstra	Graag informatie uitwisselen via mail, papier. Gesprekken evt. vervolgdagen.
Bas Kortmann	- nadenken en werken/zoeken naar de rol van vormgeving/ beeldende kunst/theater/filosofie in de conceptontwikkeling en de communicatie daarvan! - met Powerboat workshops doen om sociale cohesie en een zeer andere manier van kijken in te passen. Zowel met jongeren als ouderen en beleidsmakers.
Kees Lever	Informatie-uitwisseling. Wellicht in dergelijke samenstelling over ½ jaar vervolgbijeenkomst.
Martin Bakker	Welke mogelijkheden zijn er?

Jan-Bart Mandos	<ul style="list-style-type: none"> - Discussie en mee blijven denken. - als Hogeschool Zeeland. Daarin lijkt het me goed contacten te leggen met het lectoraat duurzaamheid - In Zeeland is daarnaast een initiatief Architecten Alliantie waarin ik zelf deelneem en waar dit onderwerp ook op de agenda staat!
Lydia Sterrenberg	<ul style="list-style-type: none"> - graag op de hoogte blijven van vervolg. - indien Rathenau instituut iets toe kan voegen / meerwaarde kan leveren aan project, laat het dan weten.
Noud te Riele	<p>Serius, opbouwend, uitwerkend en gewoon beginnen.</p> <p>Energie peilen in regio's.</p> <p>De lont ontsteken en de fakkel brandend houden.</p>
Smienk	Wellicht meedoen aan de ontwikkeling van een of meer ruimtelijke modellen.

6. Wat kunt u bijdragen aan ontwikkeling en verspreiding van het idee?	
Henk Diepenmaat	<ul style="list-style-type: none"> - planvorming en uitvoering (vanuit samenwerkingsoptiek) om DND meer op de kaart en op de aarde te krijgen; - meer analyserend: waarom 'kunnen' varianten van dorpen wel/niet? - heel praktisch: als er mensen zijn die een nieuw dorp aan het realiseren zijn; hoe ga ik om met al die spelers?
Bert Kisjes	Verder uitdiepen van het idee.
Harry Derks	Continuïteit, veel betrokkenheid, enthousiasme.
Leo Pols	Zie 5.
Jan Kleine	Ik kan mijn kennis en ervaring aanbieden en ben in de praktijk pleitbezorger voor idee van nieuwe dorpen (in de lokale regionale context daadwerkelijk oplossing voor één of meer problemen).
Henk de Vries	Zie 5. Bestuurskracht, ambtelijke ondersteuning (deskundigheid), beetje geld, netwerk
Hans Hillebrand	n.v.t.
Jos Jonkhof	Bijdrage vanuit onderzoeksprogramma: organisatorisch/ontwerpend onderzoek/projecten
Ton Matton	<p>Analyse dorpsheid in de breedte en diepte.</p> <p>Technische stedenbouwkundige uitwerking</p> <p>Regelgeving</p> <p>Visualisatie/publicatie</p> <p>Concepten</p> <p>Etc.</p>

Ybeltje Bandstra	Mijn netwerken hierover informeren en in het provinciehuis sleutelfiguren benaderen om hierover te discussiëren.
Bas Kortmann	Met mensen praten en in beelden communiceren welke ideeën ontwikkeld worden. Doelen: mensen informeren, maar vooral ook persoonlijk raken om ze betrokken te maken en te prikkelen. Ervarings economy = begrip, maar nu concreet maken.
Kees Lever	<ul style="list-style-type: none"> - VROM bezig (samen met LNV/V&W) met project om keten om te keren d.m.v. spelsimulatie (planning vóór zomer 2003) → met groene beheerders zoals SBB, NM, projectontwikkelaars, overheden etc. - suggestie: contact zoeken met Eo Wijers Stichting die onlangs nieuw leven is ingeblazen en bij vervolgactiviteiten aansluiting zoekt met concrete initiatiefnemers. - VROM/LNV-kennis- en experimentenproject Groen Wonen
Martin Bakker	In mijn eigen organisatie → workshop, artikelen schrijven. In mijn eigen dorp → concreet aan de slag.
Jan-Bart Mandos	Zie 5.
Lydia Sterrenberg	Zie 5.
Noud te Riele	Visualisatie Denkkracht Netwerk
Smienk	Door er kritisch over te blijven nadenken en bijvoorbeeld bestaande ontwikkelingen (met anderen) in kaart te brengen en te onderzoeken.

7. Goede raad

Wat willen de aanwezigen aan de initiatiefnemers meegeven?

- Maak het idee van “ons”.
- Op 3 plekken beginnen en op verschillende wijzen vormgeven.
- Aanwezigheid van een landelijke denktank is essentieel; een aantal mensen die de abstracte lijn in de gaten houdt en verder ontwikkelt. Ook aandacht voor vragen als:
 - waar ontwikkelen nieuwe dorpen zich?
 - hoe gaat het verder?
- Niet van binnen naar buiten bouwen, maar van buiten naar binnen. Bovendien ook *zelf* laten bouwen.
- Niet 1 concept van een nieuw dorp maken en dat herhalen, maar meerdere concepten.
- Op zoek gaan naar mensen met ideeën die dat ook daadwerkelijk willen realiseren; deze mensen de ruimte geven.
- Let op analogie met Lelystad; daar was men destijds ook heel enthousiast over.
- Er is een ‘dorpsgek’ nodig; mensen die het tegenovergestelde willen. Denken in termen van anticoncepten.
- Is het dé oplossing of is het een mogelijkheid voor slechts een paar mensen; dat is ook oké.
- Zoek medewerking van projectontwikkelaars die iets speciaals willen doen; het moet een eer zijn om hier aan mee te werken; dat moet ook gevoeld worden: “de eerste steen; als ik daar maar op kom te staan”.
- Het moet groeien, het is een proces. Met medewerking van bewoners. De vraag is: “Hoe kun je in korte tijd, snel iets realiseren dat niet af is”.
- Gok op meerdere paarden (concepten).
- Ook een goede beheersvorm bedenken, waarbij gemeenschappelijk belang tot uitdrukking komt.
- Veranderen van de denkprocessen van de overheid:
 - nieuwe vragen vanuit de samenleving krijgen geen kans
 - er mag vooral van alles niét
- Analogie met de krakerswereld; er zijn andere wegen → “Kraak een dorp”.
- Privé-initiatieven zijn best mogelijk. In collectieve vorm grond kopen en gaan bouwen.
- Ga vooral door!!
- Hoe doen we het nu echt? Goed voorbeelden laten zien en niet verzanden in discussies over regels en de rol van de overheid.
- Gewoon gaan doen!! Niet doorpraten tot het ideale concept gedacht is.
- Het is niet dé oplossing.

- Doen, en tegelijkertijd ook het conceptuele, abstracte denken voortzetten.
- Gesprekken zoals vandaag zijn nuttig.

Wat vinden de aanwezigen er tenslotte van?

- Het is inspirerend
- Gewoon gaan maken en gaan wonen
- Leuk (het wordt moeilijk om het 'leuke' vast te houden). Dat moeten we volhouden. Voor een volgende keer is een *tour d'horizon* langs initiatieven in andere landen interessant.
- Het geeft een gevoel van "Daar heb ik nog niet eerder over nagedacht".
- Denk aan de juiste partijen: Rijkswaterstaat, lokale NGO's, jeugd, etc.
- **Een proefmodel maken (volgens het lagenmodel uit de presentatie) en allerlei mensen met verschillende brillen daarop laten schieten.**
- Overweging: heeft iedereen in Nederland wel de keuze om te wonen waar hij/zij wil?

Bijlage: Presentatie

Voor de presentatie zie: Pres_DND_STORRM_DLA.pdf.